

УДК 339.9

Л. Б. ШОСТАК

Українсько-Арабський інститут міжнародних відносин МАУП, м. Київ

ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЗИЦІЇ УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРИ

Наукові праці МАУП, 2008, вип. 2(18), с. 6–12

Проаналізовано фактори, які впливають на конкурентну боротьбу у світовому економічному просторі. Теоретично обґрунтовано роль економічної дипломатії у формуванні національного доходу. Визначено показник ефективності дипломатичних заходів через коефіцієнт зовнішнього ціноутворення.

Сучасні процеси глобалізації для більшості країн-учасниць проходять з непередбачуваними та нерідко небажаними наслідками. Встановлені під наглядом світових організацій і затвержені дво- та багатосторонніми угодами міжнародні “правила гри” не завжди відповідають поняттю справедливості для всіх учасників економічної інтеграції та міжнародного поділу праці. Через посилення спекулятивної фінансової домінанти у міжсуб’єктних відносинах більша частка доходу від міжнародної співпраці залишається власнику фінансових (віртуальних), а не реальних (природних, трудових) ресурсів [3; 5; 7; 8]. До того ж переорієнтація цілей господарювання основних “гравців” з обмежень економічного зростання на інтенсифікацію темпів зростання спочатку першого десятиліття XXI ст. свідчить про відхід від задекларованих у “Порядку денному на XXI століття” (Ріо-де-Жанейро, 1992 р.) цілей світового розвитку [13]. Проглядаються приховані інтереси ініціаторів цього проекту, що сфокусовані на скануванні світового господарства задля

максимізації будь-яких видів міжнародної ренти (зокрема, природно-ресурсної, фінансової та інтелектуальної) [2; 9]. Зростаючий розрив між рівнями розвитку постіндустріальних країн і більшістю країн світу (у тому числі індустріальних країн постсоціалістичного простору) свідчить про поглиблення негативних наслідків такої стратегії. Призупинення негативного розвитку у цьому напрямі можливе лише за умови формування адекватних “правил гри”, які б сприяли ефективному співробітництву, насамперед у сферах енергозабезпечення, інвестицій, інновацій та торгівлі. Тому сьогодні постає питання про необхідність коригування міжнародних і національних пріоритетів розвитку з відповідною адаптацією стратегій міжнародного економічного співробітництва країн “другого” і “третього” світу до негативних виявів глобалізації [11; 12].

Сучасним міжнародним відносинам притаманне загострення явних і прихованих економічних війн, в яких перевага забезпечується сильною конкурентною позицією національної економіки

та її певних секторів на світових ринках. Глобальна конкуренція, що зумовлюється чинниками і характерними рисами новітньої світової економіки, побудованої на широкому застосуванні інформаційних технологій, виникла із сучасних інтеграційних процесів, віртуалізації сфери послуг, зокрема її фінансової складової. Світова економіка характеризується взаємозалежністю, асиметрією структури, регіоналізацією її суб'єктів, зростаючою диверсифікацією впливів у кожному регіоні, різним ступенем виробничого залучення та сегментацією ринків, а також одночасним виключенням окремих регіонів і націй зі світового товарно-фінансового обігу. Конкурентна позиція національних економік у цій світовій структурі формується внаслідок дії чинників нової фінансової системи, яка становить собою мережу, побудовану на інформаційних комунікаціях та експансії потоків віртуального фінансового капіталу. Чотири загальних фактора [4] визначають форму і результат конкурентної боротьби у сучасному світовому просторі:

- 1) технологічна потужність (зокрема, інформатизація) економіки;
- 2) рівноправний доступ до великих, інтегрованих і платоспроможних ринків;
- 3) різниця між виробничими витратами і цінами на цільових ринках;
- 4) політичні можливості національних і міжнародних інститутів впливати на стратегії росту країн або регіонів, що перебувають в їх юрисдикції.

Технологічна потужність зумовлюється науковою базою і менеджментом виробничих процесів, потенціалом НДР і людськими ресурсами, які необхідні для створення інновацій, адекватного використання нових технологій і ступеня їх поширення у системі господарських взаємодій. Конкурентоспроможність окремих виробничих секторів здебільшого визначається технологічним рівнем кожного сектора, так само спроможність окремих країн конкурувати на світовому ринку залежить від наявного технологічного потенціалу. Доступ на такі привабливі ринки світу, як ЄС, США чи зона Північноамериканської угоди про вільну торгівлю (NAFTA), залежить від ступеня інтеграції національної економіки у певній економічній зоні/угоді, зокрема, через спільні підприємства чи транснаціональні корпорації. Відмінність між національними виробничими витратами та цінами цільових світових ринків зумовлює конкурентоспроможність економіки за умови, що витрати на оплату праці, податки,

оренду, підтримку екологічних стандартів зумовлюють потенціальний прибуток, пов'язаний з більш низькими виробничими витратами, проте лише за умови виходу товаровиробника на великий міжнародний ринок.

За наявним рівнем поширення новітніх технологій конкурентна стратегія низьких виробничих витрат має спрацьовувати і в умовах інформаційно-технологічної парадигми розвитку [7]. Тобто різниця між ціною і витратами не є субститутом технологічних потужностей. Виграшна формула складається з поєднання високих технологій, висококваліфікованого менеджменту з нижчими, ніж у конкурента, виробничими витратами, що виключає можливість країн конкурувати лише на підставі низьких цін на працю і ресурси. Політичні можливості національних, зокрема дипломатичних, інститутів зумовлюють конкурентні переваги на світовому ринку як окремих фірм, так і економіки в цілому. Діяльність уряду не обмежується лише протекціонізмом у сфері міжнародної торгівлі та технологічного розвитку. Державні замовлення (наприклад, у сфері ВПК та телекомунікацій), субсидії, пільгові кредити (на розвиток НДР, освіту та підтримку експорту), пільговий режим оподаткування експортних галузей мають велике значення для позиціонування національних фірм і секторів в умовах глобальної конкуренції. У свою чергу, Міністерство закордонних справ визначає ключову стратегію і механізм її забезпечення завдяки впровадженню новітніх дипломатичних інструментів. Можливість пристосування цих інструментів забезпечується передусім сталим економічним зростанням і незалежною позицією країни у геополітичному просторі міжнародних трансакцій.

Вихід українських фірм на розвинений світовий ринок на базі існуючих технологій неможливий без державної підтримки, спрямованої на покриття частки виробничих витрат для зменшення собівартості продукції, для забезпечення конкурентних позицій виробника на сировинних ринках низької технологічної продукції. Крім того, необхідно передбачувати державні витрати на підвищення технологічної потужності економіки, які мають підкріплюватись збільшенням податкових надходжень до бюджету. Тому до певного часу за нинішнім рівнем технологій економіка має працювати у напіввідкритому режимі для нарощування внутрішньої ділової активності та виходу економіки з тіні. Серед факторів економічного зростання України слід відзначити оптимізацію розподілу національного доходу засобами

фіскальної політики та визначну роль інвестицій у реальний сектор економіки з послідовним зростанням експорту продукції переробних галузей. Розглядаючи перспективи інтеграції української економіки у ГУАМ, ЄС, ЄЕП чи інше інтеграційне утворення, зазначимо, що вихід національних фірм на розвинений світовий ринок на базі існуючих технологій можливий лише з боку видобувних галузей та сільськогосподарської сировини, проте із суттєвими державними витратами. Однак підтримка конкурентоспроможних галузей кінцевої продукції — літакобудування, військової та космічної техніки — вимагає ще більших витрат на забезпечення відповідних технологічних потужностей. При цьому потенціал державних видатків забезпечується розширенням податкової бази, що підкреслює важливість детінізації доходів фізичних та юридичних осіб. До того ж прогресивна система оподаткування, що практикується в Україні, є фактором, який сприяє послабленню ефекту мультиплікатора державних витрат і стабілізації рівнів зайнятості та випуску. Нижчі ставки оподаткування, за іншими рівними умовами, призводять до зростання ефекту мультиплікатора.

У відкритій економічній системі ефект мультиплікатора державних витрат відносно нижчий, ніж у закритій. Для неї макроекономічна тотожність включає функцію чистого експорту: $X_n = g - m'Y$, тому рівноважний обсяг виробництва, згідно з теоретичними підходами Кейнса, визначається за рівнянням [6, 279]

$$Y = \frac{1}{1 - b(1-t) + m'}(a + I + G + g), \quad (1)$$

де Y — дохід; $\frac{1}{1 - b(1-t) + m'}$ — мультиплікатор державних витрат; $b = \Delta C / \Delta Y$ — гранична схильність до споживання; $t = \Delta T / \Delta Y$ — гранична податкова ставка; $m' = \Delta M / \Delta Y$ — гранична схильність до імпортування; $(a + I + G)$ — автономні витрати, що не залежать від доходу; a — автономне споживання; I — інвестиції; G — державні витрати; g — автономний чистий експорт.

Мультиплікатор державних витрат в Україні на початку першого десятиліття ХХІ ст. [1] складав менше одиниці (0,8), що не забезпечувало відповідного рівня державного досягнення цілей економічного зростання та достатнього рівня державної підтримки національного виробника на світових ринках, у тому числі і дипломатичними інструментами.

Динамічні зрушення процесу посилення конкурентоспроможності завдяки дипломатичним заходам можна визначити через першу похідну від функції зовнішнього ціноутворення ($Ext.pr_F$), що зумовлюється застосуванням дипломатичних інструментів з оптимізації міжнародних економічних відносин у сфері зовнішньоекономічних зв'язків (E_{pr}), зовнішньополітичних стратегій (P_{pr}) та гармонізації легітимного простору (L_{pr}) господарських трансакцій:

$$Ext.pr_F = F(E_{pr}; P_{pr}; L_{pr}). \quad (2)$$

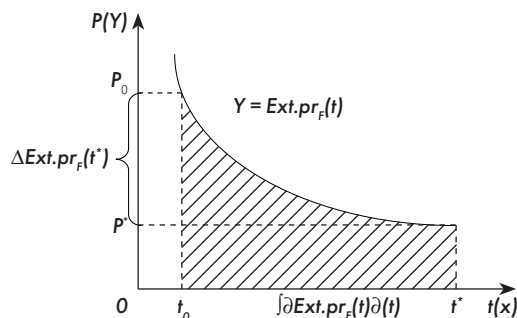
Динаміку цього процесу можна визначити рівнянням

$$\psi_{comp.pr} = \frac{\partial Ext.pr_F}{\partial t} = \frac{\Delta Ext.pr_F}{\Delta t}. \quad (3)$$

Ефективність дипломатичних заходів у сфері міжнародних економічних відносин можна оцінити за коефіцієнтом зовнішнього ціноутворення на експортну та імпортну продукцію, ліцензування, фінансові, туристичні та інші послуги, що за іншими рівними умовами зумовлений дипломатичними заходами, застосованими впродовж певного періоду часу ($t_0 \div t^*$):

$$k_{Ext.pr} = \frac{\Delta Ext.pr_F(t^*)}{\int_{t_0}^{t^*} \partial Ext.pr_F(t) \partial t}. \quad (4)$$

Логічну інтерпретацію цього підходу подано на рис. 1, де на вісі ординат визначений термін (t) застосування (дії) певних дипломатичних заходів, а на вісі абсцис — ціна товару на певному зовнішньому ринку ($Ext.pr_F$).

Рис. 1. Функція ціноутворення на імпортну продукцію, що, за іншими рівними умовами, визначається застосуванням дипломатичних інструментів

Зрозуміло, що цей коефіцієнт не може перебільшувати чи дорівнювати одиниці (умовно кажучи, $k_{Ext.pr} = |0,01 \div 0,99|$). Про ефективність

заходів у сфері імпорту свідчить знак “–” щодо різниці зовнішніх цін ($\Delta Ext.pr_F(t^*)$), у сфері експорту – знак “+”, проте що більше коефіцієнт за модулем, то вище ефективність певного заходу.

Для визначення ефективності дипломатичних інструментів у певній сфері – фінансовій (залучення іноземних інвестицій), зовнішній торгівлі, квотуванні, ліцензуванні, оптимізації транскордонних режимів пересування товарів, послуг, ресурсів, праці тощо – цей коефіцієнт має визначатися матрицею, що включає зміни ціноутворення за кожною номенклатурою товарів, ресурсів чи послуг.

На підставі розглядуваного підходу до визначення коефіцієнта зовнішнього ціноутворення наведена вище макроекономічна тотожність (1) набуває наступного вигляду:

$$Y = \frac{1}{1-b(1-t)+k_{ext.m}(m')-k_{ext.n}(n')} \times (a+I+G+g), \quad (5)$$

де $k_{ext.m}$ – коефіцієнт зовнішнього ціноутворення (< 1), який визначає ефективність дипломатичних заходів щодо сприяння імпорту товарів і послуг; $k_{ext.n}$ – коефіцієнт зовнішнього ціноутворення (< 1), який визначає ефективність дипломатичних заходів, спрямованих на сприяння експорту товарів і послуг; $n' = \Delta X_n / \Delta Y$ – гранична схильність до експортування.

Отже, на макроекономічному рівні ефективність дипломатичних заходів (інструментів здійснення зовнішньоекономічної політики) через мультиплікатор державних витрат суттєво впливає на рівень національного доходу і саме через його зростання забезпечує як рівень конкурентоспроможності національної економіки, так і граничні державні витрати на дипломатичні заходи. Тому не тільки задля національної економічної безпеки, а й з метою самозабезпечення власного ефективного існування дипломатична служба має служити національним інтересам, а не інтересам певних політичних угруповань, які просують власні інтереси через зовнішньополітичну сферу.

Побудова наступальної зовнішньоекономічної стратегії щодо проникнення та закріплення суб'єктів національної економіки на певних зовнішніх ринках, як правило, спирається на аналітичний інструментарій міжнародного маркетингу, який у сукупності можна вважати механізмом сканування (моніторингу) світового ринку в пошуках вільної ніші чи слабкої позиції конкурента задля ефективного розміщення національних

інвестицій (капіталів), ресурсів, товарів і послуг за межами національного господарства. Треба відзначити, що ефективність цього розміщення залежить від конкурентної позиції пошукача у довгостроковому періоді [10].

Успіх реалізації маркетингового інструментарію залежить від багатьох факторів об'єктивного та суб'єктивного характеру. Проте при створенні та просуванні на світовому ринку нового продукту чи послуги, а також у разі їх реалізації маркетингові відділи суб'єктів господарювання (на мікроекономічному рівні), що зорієнтовані на зовнішні ринки, концентрують свої зусилля на вирішенні таких основних завдань:

- дослідження інформації про насиченість цільового ринку товарами, що пропонуються, замінюють чи доповнюють наявні товари і послуги;
- аналіз платоспроможного попиту за сегментами ринку товарів та послуг субститутів;
- PR-акція, що розкриває “природу продукту, сутність послуги та їх переваги на ринку товарів і послуг субститутів.

Вирішення цих завдань спирається на відповідну базу даних, алгоритм розробки оптимальної стратегії на підставі довгострокових прогнозів з використанням новітніх елементів теорії ігор. За наявності міжнародних корпоративних відносин із суб'єктами-резидентами країн розміщення товарів і послуг маркетингові служби тісно співпрацюють з менеджментом, технологічними і фінансовими службами резидента. Їх взаємодія зосереджена на з'ясуванні можливості:

- фінансового арбітражу активів у країні розміщення капіталу;
- зниження податкового навантаження;
- мінімізації вартості поширення технологічних та організаційних інновацій;
- мінімізації витрат виробництва за сегментами світового господарства;
- оптимізації трансакційних витрат щодо просування та збуту товарів і послуг споживачу.

Аналіз господарського механізму і багатокомпонентної ринкової структури країни-реципієнта здійснюється з урахуванням сукупності компонентів: валютного курсу, граничної податкової ставки, вартісної, кількісної та якісної оцінки товару, купівельної спроможності сегментованих споживачів і потенційних можливостей конкурентів. Ситуаційна ідентифікація оптимальної ринкової ніші на макроекономічному рівні за критеріями ємності і насиченості, визначення

перспективності споживацьких сегментів має вирізнятися єдиним алгоритмом прийняття рішення, що враховує стан ринкової системи і дає змогу розглядати її як динамічну модель навіть за умови зміни господарського механізму.

У загальному випадку наступальні стратегії у сфері експорту чи імпорту товарів і послуг спираються на визначення майбутніх вигод від тих чи інших економічних трансакцій. Ілюстрацією прийняття зваженого рішення може служити рис. 2, на якому наведено функції збуту товарів чи послуг залежно від ціноутворення на зовнішніх і внутрішніх ринках унаслідок певних дипломатичних заходів упродовж терміну $t^1 \div t^2$. Якщо площа трикутника ABD перебільшує площу трикутника BCE , то наступальні стратегії мають спрямовуватись на ініціювання експортної діяльності суб'єктів господарювання шляхом формування і реалізації відповідних політичних заходів для підтримки національного виробника-експортера, а якщо навпаки, то зусилля наступальної політики мають зосереджуватись на оптимізації умов постачання імпорту.

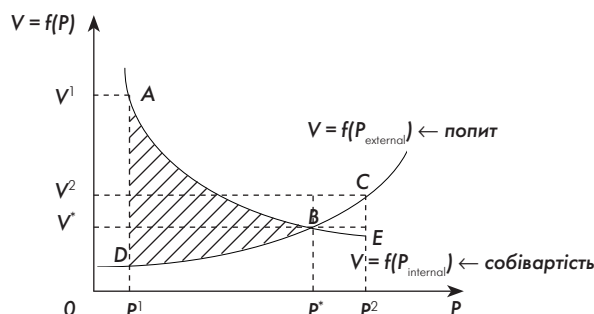

Рис. 2. Умови визначення наступальної експортно-імпоротної політики

Фіскальна політика у цьому аспекті, а саме зниження податкових ставок на прибуток, справляє аналогічний державним витратам мультиплікативний вплив на рівноважний рівень доходів. Якщо припустити, що всі податкові відрахування у державний бюджет залежать від динаміки поточного доходу, то сумарні зміни доходу внаслідок одночасних змін державних витрат і автономних податків у відкритій усталеній економіці визначаються рівнянням

$$\Delta Y = \Delta G \frac{1}{1 - b(1 - t) + k_{ext.m}(m') - k_{ext.n}(n')} - \Delta T_a \frac{b}{1 - b(1 - t) + k_{ext.m}(m') - k_{ext.n}(n')} \quad (6)$$

При одночасному збільшенні державних витрат і зменшенні податкового тиску відбувається майже двократне збільшення доходу. Введення “зелених податків з одночасним зменшенням граничної схильності до імпортування (m') та збільшенням граничної здатності до експортування (n') за іншими рівними умовами може привести до зростання національного доходу у 3–5 разів.

До того ж економічний механізм, так званий “вбудований” (автоматичний) стабілізатор, дає можливість знизити амплітуду циклічних коливань незалежно від змін урядової політики. У розвинених країнах такими стабілізаторами служать певні системи оподаткування, системи державних трансфертів (у тому числі страхування з безробіття) та участі у прибутках. Вбудовані стабілізатори дають змогу пом'якшити проблему часових лагів дискреційної фіскальної політики. Ступінь вбудованої стабільності економіки безпосередньо залежить від величин циклічних дефіцитів і надлишків бюджету, що виконують функції автоматичних “амортизаторів” коливань сукупного попиту. Водночас збільшення рівня вбудованої стабілізації економіки суперечить довгостроковій меті бюджетно-податкової політики — посиленню стимулів до розширеної пропозиції факторів виробництва, зростанню економічного потенціалу та збільшенню конкурентоспроможності національної економіки. Стимули до інвестування, підприємницького ризику і праці впливають відносно сильніше при більш похилій кривій податкової функції, що може бути досягнуто шляхом зниження граничних ставок оподаткування. Проте це зниження супроводжується скороченням величин циклічних бюджетних дефіцитів і надлишків, тобто зниженням вбудованої стабілізації економіки. Тому вибір між коротко- і довгостроковими ефектами фіскальної політики, що впливають і на конкурентну позицію країни, є складною макроекономічною проблемою як для розвинених, так і перехідних економік.

Для вирішення цієї проблеми можна застосувати стимулюючі кредитно-грошові інструменти. Відносна ефективність бюджетно-податкових і кредитно-грошових інструментів визначається залежно від таких чинників:

- ступеня чутливості функцій інвестицій і чистого експорту до динаміки ринкової ставки процента;
- ступеня чутливості попиту на гроші до динаміки ринкової ставки процента.

Відносна ефективність стимулюючих фіскальних інструментів зумовлена ефектом витіснення:

якщо його величина менше, ніж ефект зростання випуску, то за іншими рівними умовами фіскальна політика ефективна. Ефект витіснення, у свою чергу, виявляється відносно незначним у двох випадках:

- якщо інвестиції та чистий експорт малочутливі до підвищення процентних ставок на грошовому ринку;
- якщо попит на гроші високочутливий до підвищення процентних ставок і достатньо незначного збільшення ставки, щоб урівноважити грошовий ринок.

Незважаючи на потенціал економічного зростання (кількість працездатного та висококваліфікованого населення, наявність природних і мінерально-сировинних ресурсів, достатній рівень технологічного розвитку та організації праці), ступінь і способи інкорпорації національних господарств у світову економіку залежать від коректно визначених національних пріоритетів розвитку, відповідних стратегій і механізмів їх впровадження, міжнародних регулюючих інститутів. Вбудовані у систему міжнародних економічних відносин захисні механізми, спрямовані на попередження фінансово-ресурсного відтоку і виснаження природного капіталу, здатні покращити перспективи економічного зростання і зайнятості, забезпечити національній економіці гідне місце у світовій господарській структурі.

Підсумовуючи викладене, відзначимо, що інструменти забезпечення вдалої конкурентної позиції національного господарства у світовій мережній структурі складають у сукупності п'ять загальнодержавних механізмів:

- 1) фіскальний (бюджетно-солідарний);
- 2) фінансово-кредитний (розподільчий);
- 3) дипломатичний (геополітичний);
- 4) правовий (легітимно-інструментальний);
- 5) інституціональний (організаційно-правовий).

Кожному з цих механізмів притаманний певний набір інструментарію, наприклад, фіскальний складає сукупність податкових пільг, диференційованих ставок ПДК, певних концепцій оподаткування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, заходів щодо детінізації доходів резидентів і нерезидентів та ін. Ефективність фінансово-кредитного механізму забезпечується комплексом інструментів, що сприяють реалізації інноваційно-технологічної парадигми розвитку, зокрема цільовими інноваційними кредитами, гнучкою системою прискореної амортизації наукомістких засобів виробництва для формування

інноваційного ресурсу, субсидуванням процентних ставок за кредитами комерційних банків та ін. Дипломатичний механізм може включати певні зовнішньоекономічні інтеграційні стратегії, інститути, директиви, протоколи, угоди, домовленості тощо. Правовий механізм — це комплекс законів, підзаконних актів та регулюючих норм щодо формування легітимного простору трансакцій суб'єктів господарювання на територіях СЕЗ, ЗВТ, приграничних регіонів, технопарків тощо. Інституціональний механізм включає як формування власних інститутів (секторальних фондів реконструкції та розвитку, пенсійних фондів, експортно-імпорتنних банків та ін.), що регулюють і впливають на зовнішньоекономічну діяльність, так і членство у міжнародних інституціях типу СОТ, ЄЕП, ЄС, НАТО, ГУАМ та ін. Проте за відсутності адекватної системи стратегічного прогнозування та менеджменту зовнішньоекономічних зв'язків, моніторингу кон'юнктури зовнішніх і внутрішніх ринків, оптимізації зовнішньоекономічних контрактів та угод за ознаками їх соціальної ефективності та національної економічної безпеки жоден з наведених механізмів ефективно не спрацює.

Література

1. Бадрак О. С. Екологізація фіскальної політики забезпечення сталого розвитку України // Економіка природокористування і охорони довкілля: 36. наук. пр. / НАН України; Рада з вивчення продуктивних сил України. — К., 2004. — С. 53–60.
2. Данилишин Б. М. Формування політики рентних відносин і рентного регулювання // Актуальні проблеми формування рентної політики в сучасних умовах: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 17 травня 2007 р. — У 3 ч. / НАН України, РВПС України. — К., 2007. — Ч. 1. — С. 5–14.
3. Данилишин Б. М., Шостак Л. Б. Благополуччя націй: еволюція парадигми розвитку: В 2 кн. / Под ред. Б. М. Данилишина. — К.: ЗАО "НИЧЛАВА", 2002. — Кн. 1: Еволюція економічних відносин. — 355 с.
4. Кастельс М. Информационная экономика и процесс глобализации // М. Кастельс. Информационная эпоха: экономика, общество и культура: Пер. с англ. / Под ред. О. И. Шкаряна. — М.: ГУ ВШЭ, 2000. — С. 81–104.
5. Конкурентоспроможність національної економіки / За ред. Б. Є. Кваснюка. — К.: Фенікс, 2005. — 582 с.
6. Курс экономической теории: общие основы экономической теории, микроэкономика, макроэкономика, переходная экономика / Под ред. А. В. Сидоровича. — М.: ДИС, 1997.
7. Новицький В. Є. Стратегії глобальної конкуренції відкритих систем у контексті ресурсоспоживання та міжнарод-

ної спеціалізації // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). — Вип. 1–2. — К.: Книж. вид-во НАУ, 2007. — С. 107–114.

8. Осипов Ю. М. Финансовая экономика как высшая форма бытия экономики // Экономическая теория на пороге XXI века / Под ред. Ю. М. Осипова, В. Г. Белоліпецкого, Е. С. Зотовой. — М.: Юристъ, 2001. — С. 5–18.

9. Шостак Л. Б. Квазі-рента: природа, утворення та розподіл // Економіка природокористування і охорони довкілля: Зб. наук. пр. / НАН України; Рада з вивчення продуктивних сил України. — К., 2004. — С. 33–47.

10. Шостак Л. Маркетинг як інструмент експансії національного господарства у світовому економічному просторі // Економіка України. — 2007. — № 2. — С. 74–84.

11. Шостак Л. Б., Дікарев О. І. Глобалізаційні злами і напрями економічного співробітництва аутсайдерів світового господарства // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). — Вип. 1–2. — К.: Книж. вид-во НАУ, 2007. — С. 115–122.

12. Шостак Л. Б., Дікарев О. І. Енергозабезпечення України у міжнародних економічних відносинах // Економіка України. — 2007. — № 11. — С. 81–88.

13. A better quality of life: a strategy for sustainable development in the United Kingdom. — DETR, CM4345. — <http://www.environment.dtlr.gov.uk/sustainable/index.htm>

Проанализированы факторы, влияющие на конкурентную борьбу в мировом экономическом пространстве. Теоретически обоснована роль экономической дипломатии в формировании национального дохода. Определен показатель эффективности дипломатических мер с помощью коэффициента внешнего ценообразования. Очерчен круг государственных механизмов и инструментов обеспечения конкурентоспособности национального хозяйства на международных рынках.

It is analyzed factors which have an impact on the competition process in world economic area. Economic diplomacy's role in gross national income forming is theoretically founded. Diplomacy measures' effectiveness calculated as the coefficient of exogenous price making. It is chosen circle of state mechanisms and competition strength's instruments for national economy competition on world markets.

Надійшла 15 лютого 2008 р.